

vest: tako so napačno poimenovane fantastične pripovedi *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka* K. Brenkove, *Avtomoto mravlje* J. Snoja, *Kosovirja na leteči žlici* S. Makarovič, *Drejček in trije Marsovčki* V. Pečjaka. Terminološko negotovost bi sestavljalca nemara najbolje reševala, ko bi se odločila za najširše enotno poimenovanje: pri proznih delih za termin **mladinska proza**, pri dramskih delih za termin **mladinska igra**.

Površnost opazimo tudi pri navajanju avtorjev, literarnih del, literarnih junakov: povest *Kala* je napisal Ivan Ribič in ne Ivan Ribičič; živalska pravljica S. Makarovič ima naslov *Kokokoška Emilija* in ne Kokoška Emilija; enemu izmed treh Pečjakovih Marsovčkov je ime Šaš in ne Saš.

Žal so napake tudi v kazalu avtorjev. Ker sta *Kazalo* naslovov (z avtorji) in *Kazalo* avtorjev (z deli in junaki) bistveni pomagali pri uporabi leksikona, so napake toliko bolj moteče: v **Kazalu avtorjev** sta v razdelek **Poezija** po nemarnem uvrščeni prozni deli *Kdo je napravil Vidku*

srajčico F. Levstika in *Avtomoto mravlje* J. Snoja; v razdelku **Proza** ti dve deli manjkata, tekst P. Kovač *Andrejev ni nikoli preveč* je naslovljen samo z *Andreji*, *Kokokoška Emilija* je spet samo Kokoška Emilija, avtor *Kale* je Ivan Ribič namesto Ivan Ribič.

Če navedene površnosti prezremo, smemo priznati, da nas veseli, ker sestavljalca in urednik leksikona niso prezrli mladinskih literarnih junakov. Kljub želji, da bi bil njihov delež v publikaciji večji, smemo ugotoviti, da smo še kar zadovoljni s podobo, ki jo v leksikonu odseva izbor literarnih likov iz slovenskega mladinskega pesništva, pripovedništva in dramatike. Če bo kdaj prišlo do podobnega leksikalnega projekta, ki bo zaobjel izključno samo slovensko mladinsko književnost oz. njene literarne junake, bo pričujoči leksikon s svojimi odlikami in spodrsaljki sestavljalcem zagotovo v pomenljivo strokovno oporo.

Marjana Kobe

NOVI GLASBENI PRAVLJICI JANEZA BITENCA

Janez Bitenc: *Kovačka, ki kujeta čas*. Ilustr. Marko Zorovič. Ljubljana: Debora 2001.

Janez Bitenc: *Medvedka Meta, medved Jaka in čarodejno ogledalo*. Ilustr. Alenka Koderman. Ljubljana: Debora 2001.

Pravljice Janeza Bitenca, pisatelja, skladatelja in glasbenega pedagoga, so si v pravljničarskem repertoarju na Slovenskem upravičeno zagotovile posebno mesto: avtorjevo poetološko izhodišče je povsem samosvoje, saj pisatelj v ustvarjalnem procesu povezuje literarne težnje z glasbenovzgojnimi postopki.

Prepoznaven je Bitenčev pravljnični vzorec namreč tudi po tem, da je v prozno besedilo vpletena pesmica z napevom (notnim zapisom). To verzno besedilo se kot konstitutivno vezivo dogajanja med pravljničnim zapletom in razpletom večkrat ponovi: s ponovitvami pa se pesemsko besedilo in njegov napev postopoma vraščata v zavest otroškega sprejemnika; ta ju tako rekoč mimogrede osvoji in zmore ob sklepu pravljnične pripovedi pesmico tudi zapeti. Naučiti otroka zapeti novo pesmico, ki je nekakšen »vodilni motiv« teksta, pa je eden od namenov Bitenčevih pravljic.

Temeljna matrica Bitenčeve pravljice se naslanja na model klasične umetne pravljice: od tega modela prevzema nedoločeni čas in kraj dogajanja ter nekatere druge strukturne značilnosti. Vendar pisatelj prvine klasične umetne pravljice (andersenovskega tipa) po svoje preoblikuje, ko uvaja tudi elemente novejših pravljčnih vzorcev, naj piše pripovedi s človeškimi/ živalskimi liki, pravljice o oživiljenih predmetih ali poosebljenih naravnih pojavih.

Na spoznavni in izkustveni ravni Bitenčeva pravljčna besedila niso zapletena, saj so namenjena najmlajšim sprejemnikom. Toda zmerom so domišljjsko iskriča, dogajalno razgibana, s svojo prisrčnostjo in optimističnim razpletom dajejo manjšemu otroku občutek čustvene varnosti; v sklepu dogajanja pa tiči kanček pomenljivega življenjskega spoznanja s preprosto razvidnim moralnim sporočilom.

Uspeli realizaciji orisanega avtorjevega pravljčnega vzorca sta tudi pripovedi *Kovačka, ki kujeta čas* in *Medvedka Meta, medved Jaka in čarodejno ogledalo*.

V pravljici *Kovačka, ki kujeta čas* Bitenc oživi dva predmeta: to sta kovačka na uri v zvoniku, ki zdolgočasena vržeta kladivca v kot, se poslovita od številnih koles in kolesc, velikega in malega kazalca, dvanajstih števil, nazadnje še od treh zvonov – in se radovedna odpravita v mestni vrvež. Toda kaj kmalu na lastni koži občutita težave, ki nastopijo, če na čisto navaden delavnik obmolkne stolpna ura, ki je dotlej uravnavala življenje in bitje mesta.

Ko se kovačka izmodrēna vrneta »domov« in z bitjem stolpne ure življenje mestnih prebivalcev spet steče po ustaljenih tirih, sta možička bogatejša za pomenljivo izkušnjo, da mora pač vsakdo poprijeti za svoje delo, »če naj gre v življenju vse lepo in prav«. Ta izkušnja je logična posledica različnih nenavadnih prigod obeh kovačkov, prigod, ki otro-

škim sprejemnikom pravljice omogočajo zabavno domišljjsko avanturo.

Pesmico, ki jo Bitenc tokrat vplete v pravljčno pripoved, prepevata kajpak nabrita poosebljena kovačka: med pravljčnim dogajanjem jo ponovita kar petkrat, tako da z napevom vred zleze otroškemu sprejemniku zlahka v uho.

Dogajanje v zgodbi ponazarja bogata likovna spremljava: razgibana in hudomušna likovna pisava ilustratorja Marka Zorovića se posrečeno ujame z vedrim tonom pisateljeve literarne govorice.

Poosebljeni medvedi, kakršni nastopajo v pravljici *Medvedka Meta, medved Jaka in čarodejno ogledalo*, so znani že iz starodavnega ljudskega pravljčnega izročila, od koder so jih prevzemali vzorci umetnih živalskih pravljic in pripovedk do današnjih dni. Tudi Bitenčeva Meta in Jaka živita, kot se za medvede iz pravljčne tradicije spodobi, v medvedjem brlogu sredi zelene gozdne idile. Toda njuno bivališče že nosi hišno število, medvedja lika nista tipizirana, marveč ju odlikuje svojska osebnostna drža, njuna govorica diši po dikciji današnjega časa. Prvine starih in novih pravljčnih vzorcev se očitno prepletajo, zato ni nič nenavadnega, da so tudi želje obeh medvedov iz sodobnega sveta: Jaka bi rad obiskal Ljubljano, Meta bi rada umetniško sliko in rdečo preprogo, oba pa si nadvse želita veliko stensko ogledalo v zlatem okviru. Ko jima ga medvedja vnuka slednjič podarita, se izkaže, da ima ogledalo čarobno moč, saj ogovori vsakega, ki se vanj pogleda.

Tako postane čarodejno ogledalo pomenljiva življenjska opora starima medvedoma, saj zna natanko opazovati, pozorno poslušati in dajati spodbudne nasvete; z njim pomaga medvedjima dedku in babici do pozitivnejše samopodobe in s tem do življenjske vedrine in smeha.

Téma in ton, v katerem Bitenc témo upoveduje, sta novost v pisateljevem

dosedanjem obsežnem pravljичnem opusu za otroke. Drugače je tudi s pesmico; tokrat je z napevom (notnim zapisom) vred umeščena v optimistični sklepi del: prepevajo jo stari in mladi živalski gozdni prebivalci – in z njimi otroški sprejemniki pravljice – tako da odmeva »daleč naokrog do osrčja zelenega medvedjega kraljestva ...«

Na sodobne tone Bitenčeve živalske pravljice se domiselno navezujejo živobarvne ilustracije Alenke Koderman:

posodobljeno podobo poosebljenih medvedov poudarjajo njihova oblačila, na današnji čas opozarjata medved na kolesu pa medvedka z moderno torbico na rami; medvedja trgovina z ogledali se od človeške razlikuje samo po tem, da je prodajalec medved. Tako se umetnostno besedilo in ilustracije ubrano združujejo v enovito celoto, kar se za kvalitetno slikanico tudi spodobi.

Marjana Kobe

REVIJA CHILDREN'S LITERATURE IN EDUCATION

Marec 2001

Janet Bottoms kritično ocenjuje drzen project angleške televizije – drame in komedije Williama Shakespearja so ponudili gledalcem v obliki risank. Pod naslovom *Animated tales* so v letih 1992–1995 posneli dve seriji, vsaka vsebuje šest iger. Britanski narodni kurikulum je želel obuditi zanimanje šolarjev za dela W. Shakespearja, zamudno branje naj bi nadomestil sodobni medij – televizija, video. Te risanke naj bi odražale bogastvo evropske kulture, bile naj bi protiutež ameriškim skomercializiranim risanim uspešnicam (Walt Disney, *Mutant Ninja*). Skrajšana besedila za igre je napisal znani otroški avtor Leon Garfield, risanim junakom so glasove posodili vodilni angleški igralci, risanke pa so bile realizirane v studijih moskovskega Sojuzmultfilma. Namen je bil dober, J. Bottoms pa vidi v tem projektu mnogo pomanjkljivosti. Ker je posamezna risanka dolga le trideset minut, bogastvo in lepota Shakespearjevega jezika ne prideta do izraza. Mladi od 11.–15. leta starosti, ki naj bi se izobraževali ob teh risankah, imajo rajši igrane filme in realnost. Mlajši otroci pa imajo raje risanke, ob katerih sklepajo, delajo pri-

merjave, zaključke. Ruski ustvarjalci so v risanke vnesli preveč osebne izraznosti. Vizualni efekti prevladujejo nad pripovedjo in dialogi, kratka, ti animirani filmi niso primeren uvod v spoznavanje del W. Shakespearja. Pomembno je, da otroci raziskujejo zgodbe, situacije, značaje, jezik s pomočjo improvizacije in govornih iger. V zadnjih letih veliko učiteljev eksperimentira z raznovrstnimi delavnicami, ki so idealna podlaga za razumevanje Shakespearjevih iger. Risanke so uporabne bolj kot možnost za razne pogovore, primerjave, ampak samo takrat, ko so mladi že spoznali W. Shakespearja oz. ustrezno delo v originalni različici.

Dianne Koehnecke v svojem članku razpravlja o dveh odličnih slikanicah: *Smoky night* (1994), ki jo je napisala Eve Bunting, ilustriral pa David Diaz, in *The house that crack built* (1992), napisal jo je Clark Taylor, ilustriral pa Jan Thompson Dicks. Obe slikanici obravnavata nasilje. *Smoky night* govori o divjanju tolpa v Los Angelesu, *The house that crack built* pa pripoveduje o preprodaji kokaina in tragičnih posledicah, ki jih imajo mamila za ljudi in skupnost. Obe zgodbi sta dramatični, ilustratorja sta z močnimi